

REPRESALIAT: Joan Bellés i Estruch¹

En Joan Bellés va néixer a Barcelona el 19 de febrer de l'any 1919, era el quart germà de cinc. Segons en Manel Santilari, autor d'un treball de recerca sobre la figura d'en Joan Bellés²:

“En Joan Bellés era veí d'Esparreguera, amb idearis llibertaris ja des de ben jove. Va relacionar-se directament amb el més important home d'acció durant la postguerra, en Quico Sabaté. Perquè en Quico pogués fer bé la seva feina, que era la de lluitar contra el règim franquista, hi havia d'haver persones que, des de l'anonimat, l'ajudessin procurant-li menjar, un lloc on dormir, guardar-li les armes per quan les necessités, etc. Aquests guerrillers del maquis català tenien organitzada per Catalunya una mena de xarxa de masies, cases i, sobretot, homes, on sabien que podien trobar aixopluc i ajuda quan ho necessitessin”.

El pare del Joan Bellés, Ismael Bellés Bellés, que era de Cullera, Castelló, era militant d'ERC i molt seguidor d'en Companys, a qui coneixia perquè l'havia defensat en un cas. Es veu que aquest tenia una ferreria molt important al Paral·lel on hi tenia unes disset anelles posades a la paret del negoci, que servien per a lligar els cavalls. Aleshores, el capità general de Catalunya, Primo de Rivera, va donar ordres que tots els cavalls de Barcelona s'havien de ferrar dins dels establiments. Com que el seu pare no va fer cas de l'ordre, el van voler fer plegar, i en el judici, com hem dit anteriorment, el va defensar en Companys. Per això, l'any 1922 va marxar de Barcelona amb la seva família ja que hi havia una situació de vaga general. Un altre motiu per traslladar-se a Olesa de Montserrat, on hi tenia una germana, va ser la recomanació del metge, ja que els dos germans grans del Joan no es trobaven molt bé de salut.

De l'entrevista amb el seu germà, Ismael Bellés, hem extret que el Joan, com ell, no va anar massa temps a escola, fou un obrer que va començar a treballar de ben petit. Ja de jovenet acompanyava el seu pare, que era ferrer, per exemple, en la construcció de la carretera de Can Castells a Monistrol o, més tard, quan es va fer la

¹ Document realitzat a partir de l'entrevista a ISMAEL BELLÉS ESTRUCH, ANTÒNIA GINESTA MARTÍ I EMÍLIA BELLÉS GINESTA, dins dels projecte MEMORIAL DEMOCRÀTIC DEL BAIX LLOBREGAT; DE LES EXPERIÈNCIES PERSONALS A L'ÈXIT COL·LECTIU. Entrevistadores: JOANA LLORDELLA, BLANCA MAMPEL. Transcriptora: CARME VALERO BRULLAS. 15 gener 2010. Esparreguera. Durada: 86 MINUTS

² SANTILARI BARNACH, Manel. *L'entorn anarcosindicalista d'en Joan Bellés... Treball de recerca de batxillerat*. INS El Castell. Trobades de Recerca Jove. 2007.

carretera de Calaf. Aleshores, el Joan devia tenir 16 anys. " (...) Allà, per a mi, hi van cuinar les idees anarquistes, perquè els qui treballaven a les carreteres eren homes mig aventurers que treballaven a pic i pala, dormien allà...(...)"³

Sabem pels nostres informants que en Sedó tenia vetada l'entrada de la seva família perquè la mare havia marxat a viure a Barcelona i havia deixat l'empresa. L'amo li havia dit que mai llogaria un fill seu.

Quan el Joan va marxar de voluntari al Front d'Aragó tenia 18 anys, és per això que el seu pare el va anar a buscar perquè era massa jove. Aleshores, va tornar a Esparreguera però, més tard, amb la seva quinta –la del quaranta– va anar a Calaf on el van empresonar i el van portar a Valladolid. Finalment, gràcies a un aval del capellà d'Esparreguera, en va poder sortir.

Segons el seu germà, el Joan entrà a treballar a Can Sedó quan tenia 19 o 20 anys; ens imaginem que fou en ple període de col·lectivització i abans de marxar una altra vegada al front.

En acabar la guerra, el Joan va estar uns temps a l'exèrcit nacional fins que van llicenciar la seva quinta. En retornar a casa, tornà a treballar a Can Sedó, el 26 de maig de 1942. Una altra feina que havia fet, abans de la guerra, era la de fer cordes a Cal Sitjà per a l'empresa de Can Sedó –amb ell hi treballava el Joanpere, un altre represaliat que van matar a la guerra–.

El Joan estava casat i tenia dos fills i una filla, la Neus. Un dels nois va morir atropellat a França, en Jordi, i l'altre, el Floreal, va néixer a França.

La seva dona tenia una botiga de queviures al carrer Sant Antoni d'Esparreguera. El seu germà ens contà que un dia estava amb el Joan fent feixos al bosc, i de cop i volta, aquest li va dir que havia de marxar, però no li havia donat cap explicació. Més endavant, l'Ismael va saber que s'havia trobat amb el Quico Sabaté.

Un dia sortien l'Ismael i el Joan junts de la fàbrica i, en arribar al poble, es van acomiadar, com de costum. Al cap de poc, l'Ismael va veure com la policia agafava pres el Joan. Fou encarcerat a la presó Model acusat de ser un maqui; era l'any 1954. L'Antònia, la seva cunyada, ens recorda que, aleshores, a la *fàbrica de les tovalloles* (Montaner i Font) també havien agafat el Climent, que tenia una terrisseria⁴, i el Tardà .

El Joan era de la CNT, feia com d'enllaç entre Barcelona i Esparreguera, Olesa i Martorell; portava armes. L'Ismael, el germà, no en sabia res, es va quedar sorprès de saber que el dia que van agafar el seu germà, després de sortir de la fàbrica, la policia feia estona que havia ocupat l'edifici del forn de Cal Trini i els terrats. Buscaven el Quico Sabater. L'Antònia, la seva cunyada ens narra que el Quico Sabater havia anat a menjar a casa del Joan, i al costat hi vivia la família de la

³ Vegeu l'entrevista realitzada a Ismael Bellés transcrita en aquest projecte (15 de gener de 2010).

⁴ Va morir a Dijon (França)

Paies, al carrer Sant Antoni, a qui els revolucionaris els havien matat el fill durant la guerra , però mai van denunciar el Joan.

En Joan Bellés va restar a la presó d'un a dos anys, però, en sortir, el van tornar a agafar juntament amb 40 o 50 homes més, i el van portar a la presó Modelo. Ningú li volia fer cap aval perquè sortís de la presó. El pare de l'Ismael tenia un familiar requetè que tenia relació amb el tinent de la Guàrdia Civil d'una zona que anava de Martorell-Igualada fins a Terrassa; és per això que els germans del Joan van anar a Terrassa per intercedir per ell. Es va aconseguir que en sortissin un quants, i el Joan també. Com que ell tenia més càrrecs, perquè havia traficant amb armes, el familiar li recomanà que marxés perquè el tornarien a empresonar⁵.

La realitat és que estava molt vigilat (s'havia de presentar a la Guàrdia Civil, tenia registres a casa cada dos per tres) i va pensar de marxar. En sortir-ne, aprofità el casament d'un familiar per fugir cap a França. El fet va ser que l'Ambrosio, un cunyat seu, es casà, i varen fer el casament a la Puda, (es casà amb la Rosita de Can Estruch del Cairat), i el Joan Bellés hi va anar i es va escapar a peu fins a l'estació del Nord (Olesa de Montserrat) i, com hem dit, d'allí cap a França (1958).

En Joan va fugir i, prop de la frontera, arribà a una colònia on hi vivia un xicot que havia estat a la presó amb ell, i preguntà per ell. Una noia, que més tard resultà ser filla d'un guàrdia civil, li indicà on vivia el seu amic, però quan el va trobar, aquest li digué que fugís ràpidament cap a França ja que ben aviat hi arribaria la Guàrdia Civil. Va passar la frontera clandestinament.

A França, anà a casa del Miquel Galceran, exalcalde republicà d'Esparreguera, que l'acollí. Es presentà a les autoritats franceses i aquestes el van enviar a Clermont-Ferrand on començà a treballar a la casa *Michelin*, gràcies a la mediació d'en Galceran.

El seu company Tardà, quan el Joan va fugir, continuava a la presó. Els posaven policies a la cel·la per treure'n informació. Fins i tot a França, el Joan havia estat vigilat per la secreta.

Cal dir que en Bellés era un anarquista molt sensibilitzat, i s'escrivia amb molta gent. A França, per exemple, va acollir un pròfug quan es va fer un atemptat a la Telefònica de Barcelona.

⁵ Es pot trobar més informació a: l'ANC (va ser el mateix Bellés que hi diposità el seu arxiu); també a l'Arxiu Històric Girona FONS AHG170-469 / Govern Civil de Girona. Índexs dels expedients de frontera i d'investigació. Codi de referència AHG170-469-T2-43992. Núm. expedient(s) 10574. A l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat hi ha dipositat el vídeo amb les entrevistes (realitzades el dia 15 de gener de 2010, la transcripció i la indexació).

La dona del Joan no va rebre massa bon tracte a Esparreguera. Ella tenia una botiga de queviures, cosia, feia de modista, perquè havia de pujar el fill i la filla. Els seus pares l'ajudaven. Va perdre un ull a causa d'un accident casolà. Al cap d'un any, quan el Joan ja estava establert a França, tota la família hi va marxar. L'adaptació, segons la seva filla Neus, va ser molt dura. Aquesta tenia nou anys i el seu germà quatre, quan van marxar.

En passar els anys, com que el Joan i la seva dona vivien molt lluny de la frontera, i després de la mort per accident del fill gran (que aleshores tenia 14 anys), el Jordi, decidiren canviar de lloc i marxaren a viure a Perpinyà.

L'Ismael, el seu germà, ens declarà que el Joan no li havia explicat mai la seva història amb els maquis perquè no el volia implicar. L'únic, que un dia l'advertí que no anés a casa del Climent perquè allí hi anava el Tardà (els dos eren còmplices seus per portar armes a Catalunya).

Segons l'Emília Bellés, neboda del Joan, després de la mort de Franco, el Joan i la seva família van poder venir a Esparreguera, de visita, i els va explicar que les armes de la guerra que havien quedat a la frontera, anaven destinades a atemptar contra Franco. Es pretenia passar-les clandestinament fins a Madrid. Tots els intents van ser fallits. Aquesta xarxa passava per Esparreguera, però en Joan, malgrat les tortures, no va delatar mai a ningú.

Aquest va quedar molt afectat dels nervis i, segons la seva família, sempre estava alterat. Va millorar quan van poder anar a Perpinyà ja que el clima era millor i es trobava més a prop de Catalunya. L'altre fill, el Floreal, va marxar cap a Suïssa.

Els fills que van néixer a Catalunya foren batejats, però el que va néixer a França no i, com hem dit, li posà Floreal.

El nostre protagonista va morir l'any 2006 a Clemon Ferran, en una residència malalt d'alzheimer.

Els nostres informants:

ISMAEL BELLÉS ESTRUCH

Germà de Joan Bellés, va néixer a Barcelona el disset de setembre de 1916 i era el tercer de cinc germans. L'Ismael va anar poc temps a l'escola, ja que des de petit, amb set anys aproximadament, treballà de vailet a diferents masies. Recorda que tenia un burret i cada dia al matí, portava llet a Olesa; també va treballar en diferents restaurants i en una pensió d'un familiar, a Barcelona.

Quan tenia 13 anys, la seva mare el va portar a Can Sedó, però no el van voler llogar. Llavors entrà a treballar a ca l'Isard. Va poder entrar perquè la seva mare falsificà l'edat dient que tenia 14 anys i no els tretze que en realitat tenia. Allà va viure moments molt reivindicatius i de conflictes amb la patronal: " Tots els treballadors i treballadores estaven afiliats a la CNT i recordo que cobrava un ral cada setmana".

Ens narra que a l'any 1932 es van aconseguir avenços sindicals a la fàbrica, per exemple, una setmana de vacances, però, l'any 1934, la Patronal va voler trencar els pactes amb els obrers, i començaren a desplaçar treballadors d'una secció a l'altra. Un jove s'hi va negar i el van despatxar, aleshores es féu una vaga de braços caiguts. Això va ser un continu. Els amos volien trencar els pactes, la Guàrdia Civil pressionava, però els obrers, la CNT, guanyava sempre gràcies a la unió. Això fins a l'any 1936. A la fàbrica del Molí, d'Olesa de Montserrat, també, però no tant. Recorda el nom d'Aiguadé, sindicalista de la CNT.

Segons ens diu l'Ismael: "A Olesa hi havia més lluita que a Esparreguera, els deien de la closca. A Can Sedó era diferent, l'amo vivia a la fàbrica, coneixia el personal, tenia "gossos". El sector una mica revolucionari van marxar a Olesa, també van anar a viure a Terrassa on també hi havia indústria tèxtil, i la gent se sentia més lliure."

D'Olesa, recorda el tiroteig que hi va haver a la Plaça de les Fonts entre membres de la CNT i de la Guàrdia Civil, el desembre de 1933.

Ell i la seva família se'n van anar a viure a Esparreguera perquè la seva mare tenia una casa al carrer Callarís, i una vinya que era dels seus pares.

L'Ismael es va lliurar del servei militar perquè tenia un "ull gandul", però va fer serveis solidaris a Ciudad Real. Es va casar amb l'Antònia Ginesta i van viure a Esparreguera. L'any 1942 va poder entrar a Can Sedó on hi treballà fins a l'any 1976. Finalment, va fer feines de desbrossador a Esparreguera.

D'Esparreguera recorda que, abans de la guerra, quan era la Festa Major, el Sedó donava diners als de l'entitat de L'Estrella (de dretes). L'Ismael Bellés anava al cafè d'aquesta entitat fins que un dia algú li va dir que marxés, que a ell li tocava anar amb els altres; i llavors se'n va anar amb els de l'Ateneu (d'esquerres). També ens

informà de l'existència a Esparreguera d'una escola laica anomenada "Germinal" a les Canyes- una altra entitat situada al carrer dels Arbres-, els mestres de la qual, després de la guerra, ho van passar molt malament.

Ens contà que el seu germà no li havia explicat mai la seva història perquè no el volia embolicar.

Pel que fa a la seva família més directa, també patí, com la majoria d'esparreguerins, les penúries de després de la guerra.

ANTÒNIA GINESTA MARTÍ

L'Antònia va néixer a Esparreguera, a la Plaça Sant Magí núm. 7, a la mateixa casa on l'entrevistàrem. Va néixer l'any 1920, el 16 de desembre, en el moment de l'entrevista tenia 89 anys. Va estudiar en una escola privada, a les monges i a l'escola pública. Treballà a can Sedó i no va estar a la lluita antifranquista. Ens recorda els anys de guerra i postguerra. Era cunyada d'en Joan Bellés, a qui tenia per bona persona. Ens relata que acompanyà la filla de Joan Bellés, la Neus, a visitar el seu pare a la presó Model.

EMÍLIA BELLÉS GINESTA

És la filla de l'Ismael i l'Antònia Ginesta. Nascuda a Esparreguera, ens explica els records que té del seu oncle. Després de la mort de Franco, el Joan i família van poder venir a Esparreguera i els va explicar que amb les armes de la guerra que havien quedat a la frontera, es pretenia que una sèrie de gent, que passarien clandestinament a Espanya, les farien arribar fins a Madrid per tal de fer-hi atemptats contra Franco. Tots els intents van ser fallits.